

AQLI ZAIF BOLALARNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Nasilloev Ozodjon Akbarovich

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya: *Aqli zaif bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini o'rganish ularga samarali ta'lim berish va ularni jamiyatga integratsiya qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Aqli zaif bolalarga pedagogik yordam ko'rsatish ularning rivojlanishiga va jamiyatga integratsiya qilishga yordam beradi. Ushbu maqola bu haqda bahs yuritadi.*

Kalit so'zlar: *aqli zaif, psixologik ko'mak, pedagogic ko'mak, yengil Daraja, og'ir daraja, o'ta og'ir daraja*

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ УМСТВЕННО ОТСТАЛЫХ ДЕТЕЙ

Аннотация: *Изучение психолого-педагогических особенностей умственно отсталых детей важно для их эффективного обучения и интеграции в общество. Педагогическая поддержка умственно отсталых детей способствует их развитию и интеграции в общество.*

Ключевые слова: *умственно отсталые, психологическая поддержка, педагогическая поддержка, легкая степень, тяжелая степень, крайне тяжелая степень.*

Abstract: *Studying the psychological and pedagogical characteristics of mentally retarded children is important for their effective education and their integration into society. Pedagogical support for mentally retarded children helps their development and integration into society. This article discusses this.*

Key words: *mentally retarded, psychological support, pedagogical support, mild level, severe level, extremely severe level*

Kirish. Aqli zaiflik bolalik davrida boshlanadigan va shaxsning intellektual rivojlanishida sezilarli darajada orqada qolish bilan tavsiflanadigan holatdir. Ushbu holat bolaning kognitiv, ijtimoiy va motorik rivojlanishiga ta'sir etadi va uning mustaqil hayot kechirish qobiliyatini cheklaydi. Aqli zaif bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini o'rganish ularga samarali ta'lim berish va ularni jamiyatga integratsiya qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

Aqli zaiflikning tasnifi

Aqli zaiflikning turli tasniflari mavjud. Ulardan eng keng tarqalgani intellektual rivojlanish darajasiga ko'ra tasniflashdir. Ushbu tasnifga ko'ra, aqli zaiflikning yengil, o'rta, og'ir va juda og'ir darajalari farqlanadi. Har bir daraja o'ziga xos xususiyatlarga ega va bolaning rivojlanishiga turlicha ta'sir ko'rsatadi.

Aqli zaif bolalarning psixologik xususiyatlari

Aqli zaif bolalar bir qator psixologik xususiyatlarga ega. Ularning kognitiv rivojlanishi odatda tengdoshlaridan orqada qoladi. Ularda diqqatni jamlash, xotira, fikrlash va muammolarni yechish qobiliyatlari past bo'ladi. Shuningdek, ularda nutq rivojlanishi, ijtimoiy ko'nikmalar va emotsional barqarorlik ham yetarli darajada rivojlanmagan bo'lishi mumkin.¹²

Aqli zaif bolalar o'rta va og'ir darajadagi aqliy rivojlanish nuqsoniga ega bo'lgan bolalardir. Ularning aqliy salohiyati past bo'lishi mumkin, lekin ular o'rganishga qobiliyatli va o'zlarini jamiyatda izchil rivojlantirishga intilishadi. Bu bolalar uchun asosiy psixologik xususiyatlar quyidagilardan iborat:¹³

Diqqatning zaifligi: Aqli zaif bolalar ko'pincha uzoq muddat diqqatni jamlashda qiynalishadi. Ular o'rganish jarayonida bir vaqtning o'zida bir nechta vazifani bajarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Tez charchash: Aqli zaif bolalar ko'pincha o'rganish jarayonida tez charchab, diqqatlarini yo'qotadilar. Ularning psixologik kuchlanishiga sabablardan biri o'rganish jarayonining murakkabligi va ularning aqliy salohiyatining chegaralanganligidir.

Sezgirlik va his-tuyg'ularni boshqarish: Bunday bolalar o'z his-tuyg'ularini boshqarish va ifodalashda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Ular ko'pincha o'zini izolyatsiya qilishi yoki ijtimoiy muhitda o'zini nomaqbul his qilishi mumkin.

O'rganish jarayoniga qiziqish: Biroq, aqli zaif bolalar ba'zan o'zlarini o'rganishga rag'batlantirishda va yangi bilimlarni o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishsa-da, ular oddiy va ko'pincha takrorlanuvchi mashqlarni yaxshi o'zlashtiradilar.

2. Aqli zaif bolalarda diqqatni rivojlantirish

Aqli zaif bolalarning diqqatini rivojlantirish o'quvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga moslashgan individual yondashuvni talab qiladi. Diqqatni rivojlantirish uchun bir qancha pedagogik va psixologik usullarni qo'llash mumkin.¹⁴

Oddiy va tushunarli mashqlar: Aqli zaif bolalar murakkab mashqlarni bajarishda qiynalishadi, shuning uchun ularning diqqatini jalb qilish uchun mashqlar oddiy va aniq

¹² Vygotskiy, L. S. (1983). Umstvennoe razvitie detey v protsesse obucheniya. Moskva: Pedagogika.

¹³ Vlasova, T. A., & Pevzner, M. S. (1981). O detyakh s zaderzhkoy razvitiya. Moskva: Pedagogika.

¹⁴ Rubinshteyn, S. L. (2000). Osnovy obshchey psikhologii. Sankt-Peterburg: Piter.

bo'lishi kerak. Har bir topshiriqni oddiy qismlarga ajratib, asta-sekinlik bilan komplekslikni oshirish tavsiya etiladi.

Qiziqarli va motivatsion elementlar: Diqqatni saqlashda, o'quvchilarning qiziqishlarini uyg'otadigan elementlar muhim rol o'ynaydi. O'yinlar, vizual materiallar va auditoriya bilan ishlash bolalarning diqqatini uzoqroq ushlab turishga yordam beradi.

Xotirani rivojlantirish: Diqqatni rivojlantirishda xotirani mustahkamlash ham muhimdir. Xotirani rivojlantirish uchun kartochkalar, takrorlash usullari va tasviriy yondashuvlar foydali bo'ladi.

Pauzalar va dam olish: Aqli zaif bolalar uzoq vaqt davomida diqqatni jamlashda qiynalishadi, shuning uchun qisqa vaqtda mashqlar orasida dam olish pauzalarini tashkil etish kerak. Bu bolalar uchun psixologik va fiziologik jihatdan foydalidir.

3. Aqli zaif bolalar uchun ta'limda alohida yondashuv

Aqli zaif bolalarning ta'limi maxsus yondashuvni talab qiladi. O'qituvchilar va pedagoglar ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, mos metodlarni qo'llashlari lozim. Quyidagi tavsiyalar ta'lim jarayonini yanada samarali qilishda yordam beradi:

Individual yondashuv: Har bir bola o'ziga xos va noyobdir. Shuning uchun aqli zaif bolalarni o'qitishda individual yondashuvni qo'llash zarur. Bu ularning har birining imkoniyatlariga mos keladigan o'quv dasturlarini ishlab chiqishni talab qiladi.

Tadqiqot asosidagi yondashuv: Aqli zaif bolalar uchun ta'lim jarayonini tadqiqot asosida qurish ularning qiziqishini oshiradi. Bu metod ular uchun interaktiv va faol o'rganish muhitini yaratadi.

Vizual va didaktik materiallar: Aqli zaif bolalar ko'pincha tasviriy va vizual materiallar yordamida yaxshiroq o'rganadilar. Grafiklar, rasmlar, kartochkalar va videolavhalar orqali ta'lim berish samaraliroq bo'ladi.

Aqli zaif bolalarga pedagogik yordam

Aqli zaif bolalarga pedagogik yordam ko'rsatish ularning rivojlanishiga va jamiyatga integratsiya qilishga yordam beradi. Pedagogik yordam quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Ta'lim: Aqli zaif bolalarga ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda maxsus ta'lim dasturlari asosida ta'lim beriladi

Psixologik yordam: Aqli zaif bolalarga psixologik yordam ko'rsatish ularning emotsional holatini barqarorlashtirishga va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy yordam: Aqli zaif bolalarga ijtimoiy yordam ko'rsatish ularning jamiyatga integratsiya qilishiga va mustaqil hayot kechirishga tayyorlashga yordam beradi.

Aqli zaif bolalarning pedagogik xususiyatlari

Aqli zaif bolalarning pedagogik xususiyatlari ularning ta'lim olish qobiliyatiga ta'sir etadi. Ularga o'quv materialini o'zlashtirish qiyin bo'lishi mumkin. Shuningdek, ularda

мотивация past bo'lishi va o'zlariga ishonch yetishmasligi kuzatilishi mumkin. Aqli zaif bolalarga ta'lim berishda individual yondashuv, sabr-toqat va maxsus metodlardan foydalanish talab etiladi.

Aqli zaif bolalar psixologik-pedagogik jihatdan alohida yondashuvni talab qiladi. Ularning rivojlanishi va ta'limi boshqa bolalarga nisbatan farq qiladi, shuning uchun ularning ehtiyojlari, xususiyatlari va imkoniyatlarini to'g'ri aniqlash muhimdir. Ushbu maqolada aqli zaif bolalar psixologik-pedagogik xususiyatlari va ularning diqqatini rivojlantirish usullari haqida so'z yuritiladi.

Xulosa

Aqli zaif bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini o'rganish ularga samarali ta'lim berish va ularni jamiyatga integratsiya qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Aqli zaif bolalarga pedagogik yordam ko'rsatish ularning rivojlanishiga va jamiyatga integratsiya qilishga yordam beradi. Aqli zaif bolalar psixologik-pedagogik jihatdan alohida e'tibor va yondashuvni talab qiladi. Ularning diqqatini rivojlantirish uchun oddiy va qiziqarli usullarni qo'llash, o'quv jarayonida pauzalar va dam olish vaqtlarini belgilash muhimdir. O'qituvchilar, shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olib, mos metod va usullarni tanlashlari zarur. Ta'lim jarayonida yaratgan qulay muhit orqali aqli zaif bolalar o'z imkoniyatlarini yanada kengaytirishlari mumkin.

Shu tarzda, aqli zaif bolalar bilan ishlashda ularga alohida pedagogik yondashuvni qo'llash orqali, ularning o'qish va rivojlanish jarayonida muvaffaqiyatga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy, L. S. (1983). Umstvennoe razvitie detey v protsesse obucheniya. Moskva: Pedagogika.
2. Rubinshteyn, S. L. (2000). Osnovy obshchey psikhologii. Sankt-Peterburg: Piter.
3. Vlasova, T. A., & Pevzner, M. S. (1981). O detyakh s zaderzhkoy razvitiya. Moskva: Pedagogika.
4. Akhmedovna, B. M., & Olegovna, N. O. (2023). THE USE OF DISEASES IN THE WORKS OF JACK LONDON. *Ustozlar uchun*, 18, 81-85.
5. Bakhronova Matluba Akhmedovna. (2023). REPRESENTATION OF DISEASES AS SYMBOLS OF SOCIAL ISSUES IN REALISM IN ENGLISH LITERATURE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 8.036, 12(05), 26–29. Retrieved from <https://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1744>

6. Axmedovna, M. B. (2024). THE USAGE OF THE WORD “PLAGUE” IN ENGLISH LITERARY TEXTS. *Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing*, 2(6), 1-10.

7. Baxronova , M. . (2024). UNVEILING DYSPEMISM: EXPLORING NEGATIVE CONNOTATIONS IN LITERARY LANGUAGE. *Current Approaches and New Research in Modern Sciences*, 3(7), 37–41. извлечено от <http://www.econferences.ru/index.php/canrms/article/view/17153>

8. Baxronova Matluba Axmedovna. (2022). BADIY ASARLARGA KO'CHGAN HAYOT SABOQLARI. *Conferencea*, 401–404. Retrieved from <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/640>

9. Bakhronova Matluba Akhmedovna. (2023). REPRESENTATION OF DISEASES AS SYMBOLS OF SOCIAL ISSUES IN REALISM IN ENGLISH LITERATURE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 8.036*, 12(05), 26–29. Retrieved from <https://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1744>